

आळू लागवड तंत्रज्ञान

प्रा. डी. एम. राऊत

प्रा. एस. बी. घोरपडे

श्रीराम उद्यानविद्या महाविद्यालय, पाणिव

आळू हे उष्ण कटिबंधातील एक महत्वाचे भाजीपाला पीक आहे. उत्तर भारतात आळूच्या कंदांना 'आरवी' असे म्हणतात. कोकणातील नारळ आणि सुपारीच्या बागेत आळूच्या लागवडीस बराच वाव आहे.

हवामान: आळूला उष्ण आणि दमट हवामान मानवते, कडाक्याच्या थंडीत आळूची वाढ खुंटते. आळूच्या लागवडीसाठी सरासरी २१ अंश सेल्सिअस तापमान असावे.

जमीन: रेटाड आणि भुसभुशीत जमिनीत आळू चांगला फोफावतो आळूच्या योग्य वाढीसाठी जमिनीचा आम्ल - विमल निर्देशांक ५.५ ते ७ इतका असावा. तरीपण आळू हे पीक चोपण, खारपत जमिनीत तसेच सांडपाण्याच्या जागेतसुद्धा पानांच्या उत्पादनासाठी घेता येते.

आळूच्या जाती: उत्तर भारतात फैजाबादी, लहरा, देशी, बंडा या स्थानिक जाती लोकप्रिय आहेत. पंजाबमध्ये एस - ३, एस - ११ या जातींची लागवड केली जाते आळूची व्यापारी तत्वावर लागवड करण्यासाठी कन्दयासी - ७, सी - ९, सी - १३५. सी - १४९, सी - २६६ तसेच पंचमुखी आणि सतमुखी या जाती वापरतात. महाराष्ट्रात दापोली - १ ही जात आळूच्या पानांपासून वड्या तयार करण्यासाठी वापरतात. आळूच्या कंदाचा वापर करण्यासाठी प्रामुख्याने दक्षिण भारतात आणि उत्तर पूर्व भारतात शिफारस करण्यात आलेल्या जाती:

- १) सतमुखी: कंद मध्यम आकाराचे पुष्ट आणि संख्येने जास्त असतात. सरासरी उत्पन्न हेक्टरी १५ - २० टन मिळते.
- २) श्रीरश्मी: कंद मध्यम मोठे, लांबुळक्या आकाराचे, सरासरी उत्पन्न हेक्टरी १५ - २० टन येते. या वाणाच्या कंदा मध्ये १५ % स्टार्च आणि २.५ % प्रोटीन्स असतात.
- ३) श्री पल्लवी: कंद मोठ्या आकाराचे, संख्येने जास्त (२०-२५). उत्पन्न हेक्टरी १५ - १८ टन, कंदामध्ये १६ - १७% स्टार्च आणि २ - ३ % प्रोटीन्स असतात.

अभिवृद्धी: आळूच्या लागवडीसाठी कोंब फुटलेले आणि निवडक कंद वापरावे. हेक्टरी ८०० - १००० किलो बेणे लागते. बेणे लागवडीपूर्वी जर्मिनेटर १ लि. आणि प्रोटेक्टंट १ किलोचे १०० लि. पाण्यात बॅलरमध्ये द्रावण तयार करून त्यामध्ये कंद बुडवून लावावेत.

आळूची लागवड: फेब्रुवारी - मार्च किंवा जून - जुलैमध्ये सरी - वरंबा पद्धतीने करतात. ४५ x ३० सेंमी अंतरावर ६ - ८ सेमी खोल लागवड करावी.

खत व्यवस्थापन: हेक्टरी ५० - ६० गाड्या कुजलेले शेणखत लागवडीपूर्वी द्यावे. आळूच्या पिकाला हेक्टरी १०० किलो नत्र, १०० किलो स्फुरद आणि ५० किलो पालाश द्यावे. नत्र २ - ३ हप्त्यांत विभागून द्यावे.

पाणी व्यवस्थापन: लागवड पूर्ण झाल्यावर एक हलके पाणी द्यावे. नंतर नियमित पाणी द्यावे, वाफ्यात पाणी साचून राहणार नाही याची दक्षता घ्यावी. अन्यथा मूळकूज रोगाची संभावना राहते. उन्हाळ्यात १० - १२ दिवसांच्या अंतराने आणि हिवाळ्यात १८ - २० दिवसांच्या अंतराने पाणी द्यावे.

आंतरमशागत: कंदासाठी लागवड केल्यास खुरपणी करून शेत स्वच्छ ठेवावे. मातीची भर द्यावी. फुटवे जास्त निघाल्यास १ - २ जोमदार फुटवे ठेवून बाकीचे कापून घ्यावीत.

किड आणि रोग नियंत्रण: आळू पिकावर काही वेळा पाने कुरतडणारी आळी आणि मावा किडीचा प्रादुर्भाव होतो. त्यांच्या नियंत्रणासाठी थायोडान ०.२% प्रमाणे किंवा मॅलॅथिऑन ०.१ प्रमाणे फवारणी करावी. या पिकामध्ये हुमणी किंवा वाळवीचा उपद्रव आढळल्यास क्लोरोपायरीफॉस या कीटकनाशकाचा जमिनीतून वापर करावा. आळू पिकावर फारसे रोग पडत नाहीत. काही वेळा करपा रोगाचा पावसाळ्यात प्रादुर्भाव होतो. त्यासाठी रोगट पाने काढून टाकावी आणि १% बोर्डो मिश्रण फवारावे. वरील किडी व रोगांस प्रतिबंधक उपाय म्हणून तसेच पानांचे उत्पादन, पानांचा दर्जा म्हणजे मोठ्या आकाराची हिस्तीगार, रसरशीत पाने मिळण्यासाठी खालीलप्रमाणे फवारण्या कराव्यात.

- १) पहिली फवारणी: (कोंब फुटल्यानंतर १० ते १५ दिवसांनी): जर्मिनेटर २५० मिली.+ थ्राईवर २५० मिली. + क्रॉपशार्डनर २५० मिली.+ प्रोटेक्टंट २५० ग्रॅम + प्रिझम १०० मिली. + हर्मोनी १०० मिली + १०० लि.पाणी.
- २) दुसरी फवारणी: (पीक १ महिन्याचे असताना): जर्मिनेटर ३५० ते ४०० मिली.+ थ्राईवर ५०० मिली. + क्रॉपशार्डनर ५०० मिली.+ प्रोटेक्टंट ५०० ग्रॅम + प्रिझम २५० मिली. + हर्मोनी २०० मिली + १५० लि.पाणी.

तसेच महिन्यातून १ ते २ वेळा जरूरीप्रमाणे सप्तामृताची फवारणी करावी. या फवारणीमुळे पानांच्या कापणीनंतर नवीन पाने लवकर मोठी होऊन त्याचा आकार व दर्जा उत्तम मिळतो. पानांचे उत्पादन वाढते.

काढणी आणि उत्पादन: आळूची पाने लागवडीनंतर १.५ ते २ महिन्यांतच काढायला येतात. पाने देठासह कापून गड्ड्या बांधून विक्रीला पाठवावीत. एकदा केलेल्या लागवडीपासून १.५ ते २ वर्षे पाने मिळत राहतात. आळूचे कंदासाठी लावलेले पीक ८ - ९ महिन्यात तयार होते. पाने पिवळी पडून सुकू लागतात, तेव्हा कुदळीने खणून कंद काढावेत. कंदांचे हेक्टरी २० - ३० टन उत्पादन मिळते. काढणीनंतर हे कंद ५ - ६ दिवस सावलीत पसरून वाळवावेत.



(संपर्क: +९१)